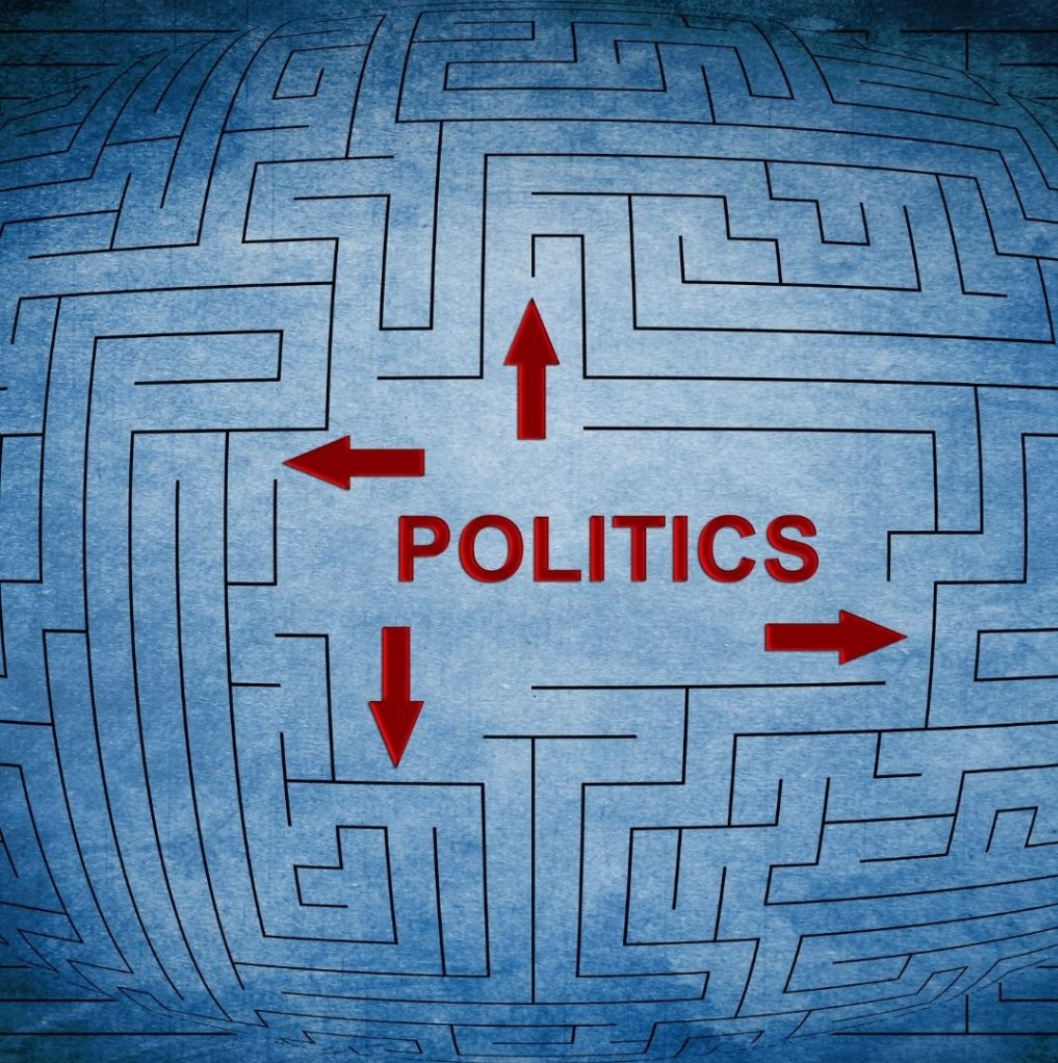

Panorama Soruyor

Avrupa'da Sağ Partilerin Yükselişİ - Özgür Ünal Eriş

Avrupa'da Sağ Partilerin Yükselişİ

1. Avrupa Parlamentosu seçimlerinden önce aşırı sağ partilerde bir yükseliş görüyor musunuz ?
2. Cevabınız evet ise bu yükselişi hangi sebeplere bağlayabilirsiniz ?
3. Merkez partilerin yükselişi sağlayan faktörler için ortaya koyduğu çözüm veya mekanizmalar var mı ?

Prof. Dr. Özgür Ünal Eriş,
29 Mayıs Üniversitesi

Aşırı sağ partilerin yükselişe geçmesi Avrupa'daki son seçimlerde gözlenen önemli bir gerçek. Avrupa'da son yıllarda 11 ülkede yapılan genel seçimlerde bazı ülkelerde hükümetin kurulması uzun zaman alırken, bu seçimler içinde en dikkati çeken Fransa, Hollanda, İsveç ve İtalya'da aşırı sağcı adayların hatırı sayılır oylar alması oldu. Almanya'da son yapılan eyalet seçimlerinde de aşırı sağcı parti Alternative für Deutschland (AfD) oylarını büyük oranda arttırdı. Avrupa genelinde seçimleri izleyen Europe Elects (Avrupa Seçiyor)'in 30 Kasım 2023'de açıkladığı araştırma sonucuna göre Avrupa ülkelerindeki aşırı sağ siyasi partilerin oy oranları, son dönemde hiç olmadığı kadar yüksek seviyelere çıktı.

Avrupa ülkelerinde son yıllarda yükselen aşırı sağ eğilimler, özellikle İtalya'da çok etkili oldu. Aşırı sağ, Avrupa'daki ilk kesin zaferini ve iktidar koltuğunu İtalya'da

elde etti ve aşırı sağcı Giorgia Meloni İtalya'nın ilk kadın başbakanı oldu. Fransa'da son seçim, Marine Le Pen'in aşırı sağ partisi RN'nin oylarını artırdığı tarihi seçim olarak kayıtlara geçti. İsveç'te 11 Eylül 2022'de yapılan seçimlerde, aşırı sağ görüşlü İsveç Demokratlar Partisinin (SD) oy oranını yüzde 20,5'e kadar yükselterek ülkenin ikinci büyük partisi haline gelmesi dikkati çekti. Hollanda'da göçmen ve İslam karşıtı Geert Wilders liderliğindeki Özgürlük Partisinin (PVV) 22 Kasım 2023 tarihli seçimde açık farkla ilk sıraya yerleşmesi herkesi şaşırttı.

Bu tablo göz önüne alındığında aşırı sağ görüşlü politikacıların 6-9 Haziran 2024'te yapılacak Avrupa Parlamentosu (AP) seçimlerinde nasıl sonuç alacağı da merakla takip edilen konular arasında yer alıyor. AP'deki popülist ve aşırı sağ siyasi partilerin oluşturduğu siyasi grup "Kimlik ve Demokrasi" (ID), AP seçimlerinde üçüncü sırayı hedefliyor. ID içinde Hollanda'da Geert Wilders liderliğindeki PVV, Fransa'da Marine Le Pen'in partisi RN, Almanya'daki aşırı sağcı AfD, Avusturya'daki FPÖ, İtalya'da Matteo Salvini'nin partisi Lega ve Belçika'daki aşırı sağcı Vlaams Belang gibi partiler bulunuyor.

Panorama Soruyor'un bu bölümünde uzmanlarla AP seçimleri öncesi aşırı sağ partilerin yükselişine yol açan siyasi atmosferi ve merkezi partilerin bu yükselişi durdurmak için aradıkları çözüm yollarını konuştuk. Uzmanlar bu konudaki analizlerini 3 soru üzerinden yaptılar.

Prof. Dr. Giray Saynur Derman
Marmara Üniversitesi

Sağ popülizmin son yıllarda Avrupa'da zemin kazandığı tartışmasız bir gerçektir. Avrupa'da aşırı sağ partilerin yükselişi ana akım partileri de zorlamaktadır. Sağın yükselmesinin çok çeşitli sebepleri vardır; Göçün artması, pandemi sonrası ekonomik belirsizlik ve kriz, Avrupa nüfusunun giderek yaşlanması, kültürel endişeler, ulusal kimlik vurgusu ve siyasi krizler gibi unsurlar aşırı sağ partilerin yükselişini artıran faktörler olarak öne çıkmaktadır. Bu sorunlar çözülmediği sürece de aşırı sağın yükselişi devam edecektir. Son yıllarda Avrupa'da aşırı sağ partilerin yükselişinin en bariz göstergesi sağ partilerin sayısının giderek artması ve ulusal seçimlerde hükümetlerin aşırı sağ görüşlü koalisyonların ortaklığıyla ya da bu partiler tarafından kurulmuş olmasıdır. Bazı ülkelerde ulusal seçimlerde aşırı sağ partiler hükümete girmeye muvaffak olamasa da yüksek oranda oy toplama başarısı göstermiştir. İtalya, İsveç, Finlandiya, Macaristan, Almanya, Fransa ve Hollanda aşırı sağın yükseldiği Avrupa ülkelerindedir.

Fransa'da son günlerde Kuzey Afrika kökenli göçmenlerin Fransız güvenlik güçlerinin uyguladığı ırkçı hareketlere karşı ülke genelindeki isyanları, tüm Avrupa kıtasında aşırı sağ partilerin yükselişine katkı sağlayacaktır. RN'nin ırkçı ve yabancı düşmanı olarak bilinen uç bir hareketten ana akım Fransız siyasetinde sağlam bir oyuncuya dönüşmesi, Marine Le Pen'in siyasi anlayışının bir kanıtıdır. Fransa Ulusal Birlik Partisi (RN)'nin açıkça ideolojik olan ve aşırı sağ tema ve fikirlerin propagandasını yapan sağcı medyanın çoğalmasıyla çok daha dostane bir medya ortamından da yararlandığı aşikardır. Her ne kadar seçim yarışını Macron karşısında kaybetmiş olsa da, Le Pen oyların yüzde 40'ından fazlasını almayı başardı; bu Fransız aşırı sağ için benzeri görülmemiş bir başarıydı. Bir ay sonraki parlamento seçimlerinde ise RN'nin Ulusal Meclis'te 88 sandalyeyle rekor bir sayı elde ettiği görüldü. 2024 yılı başında yapılan anketler, Fransız seçmenlerin çoğunun aşırı sağa daha önce hiç bu kadar olumlu bakmadığını göstermektedir. *Le Monde'un* yaptığı yıllık bir anket, ilk kez RN'nin Fransız demokrasisine tehdit oluşturduğunu düşünenlerin sayısının, partinin bir

tehdit oluşturmadiğını dűşünenlerden daha az olduğunu ortaya çıkardı.

Hollanda, aşırı sağ Özgürlük Partisi'nin (PVV) son yapılan ulusal seçimlerde en fazla sandalyeyi kazanmasının ardından sağa kayan bir diğer Avrupa ülkesi oldu. Geert Wilders liderliğindeki PVV, 37 milletvekili çıkardı. Hollandalı seçmenleri Özgürlük Partisi'ne neyin sürüklediğini anlamak için Mark Rutte liderliğindeki son hükümeti neyin devirdiğine bakmak yeterli. Rutte, 13 yıl sonra başbakanlıktan ve VVD parti liderliğinden istifa etti ve ardından göçün nasıl azaltılacağına ilişkin tartışmalar nedeniyle hükümeti devirdi. Seçim sonuçlarına göre halk, hükümet partilerini cezalandırdı. Sadece Rutte'nin partisi değil, Rutte başkanlığındaki son hükümette yer alan 4 parti de ciddi oy kaybı yaşıadı. Wilders'ın sloganı "*Hollanda'yı geri alacağız. Ekonomik krizi bitireceğiz*" idi. Özellikle son yıllarda artan göçmen sorunu Hollanda'da aşırı sağın yükselmesinde oldukça etkili oldu.

Ursula von der Leyen, Avrupa Komisyonu Başkanı olarak seçildiğinden bu yana medyada çok aktif ve Avrupa politikasının uygulanmasında çok proaktif oldu. Özellikle Rusya'nın işgalinden sonra Ukrayna'yı ve 7 Ekim saldırısından sonra İsrail'i ziyaret etti. Güçlendirilmiş entegrasyon politikası için çok elverişli olan 2011 yılında, Merkel Hükümeti'nde alışma Bakanı olduğu zaman "Avrupa Birleşik Devletleri"nin kurulması lehine konuşmuştu. Bu federalist vizyon, çoğu zaman AB ayrıcalıkları çerçevesinin ötesine geçen eylemlerine de yansdı. Böylece Aralık 2019'da göreve gelir gelmez iklim değişikliğini destekleyen bir girişim olan "Yeşil Anlaşma"ya start verdi. Haziran 2020'de, Avrupa ülkeleri arasında Covid krizinin yönetimi konusunda haftalarca süren rekabetin ardından, aşılardan ilaç laboratuvarlarından toplu olarak satın alınmasını organize etti. Sonunda, birkaç hafta sonra AB, sağlık krizinden en çok etkilenen ülkelere yardım etmek amacıyla toplam 750 milyar avroluk geniş bir kurtarma planı düzenlemeyi kabul etti ve bu planın mali hacmi oldukça büyüktü ve Avrupa'nın çok yıllık bütçesinin %70'ini oluşturmaktaydı. Bir kısmı (360 milyar euro) düşük faizli kredilerden oluşan bu fon çok az kullanıldı. Diğer kısım, Yunanistan, İspanya, İtalya veya orta ve doğu Avrupa ülkeleri gibi belirli ülkelerin önemli yardımlardan yararlanmasına olanak tanıyan bir dağıtım aracıyla birlikte toplam 390 milyar avro tutarındaki sübvansiyonları oluşturmaktaydı.

Neoliberalizmin temsilcisi AB, dayanışma ve iş birliği ilkeleri üzerine değil, rekabet, serbest ticaret ve sermayenin serbest dolaşımı üzerine bir model inşa etti. Bu model nüfusları ve toplumları istikrarsızlaştırırken, zenginlik üretmekte pek etkili olmadı. Bu da bize ekonominin yönetimini siyasi liderler yerine piyasalara emanet etmenin stratejik bir hata olduğunu gösteriyor. Gazeteci Arnaud Leparmentier, Le Monde'da yakın zamanda yayınlanan bir köşe yazısında, Euro bölgesi ve ABD ekonomileri arasındaki uçurumun son yıllarda açılmaya devam ettiğini, ABD'deki ortalama yaşam standardının şu anda olduğundan %80 daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Amerikan hükümeti aynı zamanda devleti oyunun merkezine koyarak ABD'nin ekonomik modelini yeniden yönlendirme sürecine girmiştir. 2023'ün üçüncü çeyreğinde Amerikan ekonomisinde büyüme yüzde 4,9'a yükselirken, işsizlik yalnızca yüzde 3,7'de kaldı. Federal Reserve, faiz oranlarını düşürme politikasına geri döndüğünü duyurdu. Bu arada büyümenin yavaş olduğu ve aşırı sağın tehdit oluşturduğu AB, temel bir seçimle karşı karşıya. Ya modelini dönüştürüp neoliberal dogmalarını sorgulamayı kabul edecek ya da yakında aşırı sağ tarafından yönetilme riskini göze alacak. Her partinin kendi gündemi olsa ve kesinlikle yekpare görüşlere sahip olmasalar da, Avrupa'da demokratik olarak seçilmiş aşırı sağın yeniden canlanması endişe kaynağıdır ve alınan ekonomik önlemler yetersiz kalmaktadır. Özellikle mülteci ve göçmen sorunu aşırı sağın yükselişini tetiklemektedir. Ekonomik planlar dahi önümüzdeki süreçte aşırı sağın büyümesini önleyebilecek nitelikte değildir.

Yaklaşan Avrupa Parlamentosu (AP) seçimleri için aşırı sağın çoğunluğu ele geçirmesi riski oldukça yüksek. Dolayısıyla, merkez sağ Avrupa Halk Partisi (EPP) ile Avrupalı vatandaşların ana hedeflerinden biri, bu yükselişe bir son vermek olacaktır. Şimdiden AP'nin önümüzdeki beş yıl içinde çok daha parçalı bir yapıya bürüneceği görünüyor. AB içinde karar alma süreci eskisinden çok daha karmaşık olacak. Her şeyin birden fazla müzakereden geçmesi gerekecek. Merkez partiler, AB'nin bir sonraki bütçesi, sınır kontrolleri ve iklim tedbirleri gibi hassas konularda daha da fazla taviz vermek zorunda kalacak. Bu durum Avrupa siyasetinde değişim ihtiyacını da gösteriyor. Biraz önce değindiğim gibi, son aylarda Avrupa ekonomik modelinin başarısızlığı açıkça ortaya çıktı. Enerji krizi ve Avrupa elektrik piyasası, rekabet yoluyla yönetimin sınırlarını ve piyasa fiyatının doğruluğuna olan şaşmaz inancı boşa çıkardı. Enflasyon krizi, Avrupa anlaşmalarının iddia ettiğinin aksine, tek para biriminin fiyat istikrarını garanti etmekten uzak olduğunu gösterdi. Aşırı sağ popülizmi besleyen küresel ekonomik

başarısızlık ve tartışmalı göç meselesi büyük etkidir. 40 yıl önce doğrudan seçimlerin başlamasından bu yana en güçlü siyasi grup olan merkezci ittifak çoğunluğu sağlayamayacak. Bu yeni gerçekliğin önümüzdeki yıllarda AB'nin siyasi gidişatı üzerinde belirleyici bir etkisi olacak. Haziran ayında gerçekleşecek AP seçimlerinin sonucu ne olursa olsun, AB ekonomik modelinin gücünün tükendiğini söyleyebiliriz. 1980'lerde ve 1990'larda Avrupalı yetkililer, savaş sonrası dönemden miras kalan belirli özelliklerden (ortak dış tarife, tarımda garantili fiyat politikası, kamu hizmetlerinin korunması vb.) "Washington Mutabakatı" ilkelerine uyararak ve tek para birimi etrafında geniş bir pazar yaratarak, kıtayı büyük ölçüde dönüştüren kalıcı kurumlar yarattılar. Sosyal sistemler ve vergi sistemleri acımasızca rekabete sokuldu ve ulusal hükümetler ulusal ekonomilerini yönlendirme kapasitelerini kaybetti. Bu, tüm Avrupa ülkelerinde kurumlarının meşruiyetini giderek yok eden derin bir demokratik hayal kırıklığı yarattı.

Son yıllarda Avrupa Birliği üye devletlerinde yapılan genel seçimlerde aşırı sağ partilerin başarıları ön plana çıkıyor. Tarihsel olarak faşizm ve Nazizm tecrübesine sahip aşırı sağ milliyetçiliğin neden olabileceklerini deneyimlemiş İtalya ve Almanya'da bile aşırı sağ partiler giderek oylarını arttırıyorlar. Hatta Giorgia Meloni liderliğindeki aşırı sağ parti İtalya'nın Kardeşleri Partisi (Fdl) İtalya'da yabancı karşıtı politikaları ile seçim zaferi kazandı ve Giorgia Meloni İtalya'nın başbakanı oldu. Almanya'da da Almanya için Alternatif Partisi (AfD) oylarını arttırarak üçüncü sıraya yerleşti.

Prof. Dr. Aylin Ünver Noi
Haliç Üniversitesi

Fransa'da 10-24 Nisan 2022 tarihlerinde gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçimlerinde her ne kadar Emmanuel Macron'a karşı seçimi kaybetmiş olsa da aşırı sağ parti the Front National'in lideri Marine Le Pen bu seçimi aşırı sağın oylarını arttırdığı bir seçim olarak kayda geçmesine neden oldu. Polonya'da da aşırı sağ parti Hukuk ve Adalet Partisi (PiS) 15 Ekim 2023 seçiminde ilk sıraya yerleşse de hükümeti kurması için gereken güvenoyunu alamayınca hükümeti kurma görevi Donald Tusk'a verildi. İsveç'in aşırı sağ Demokratlar Partisi seçimlerde İsveç'in ikinci büyük partisi oldu. Benzer başarılarla imza atan partilerden birisi de Hollanda aşırı sağ partisi olan Özgürlük Partisi oldu. Geert Wilders'ın liderliğindeki parti 22 Kasım 2023 tarihinde gerçekleştirilen seçimlerde ilk sırada yer aldı. Kısaca 2022 ve 2023 yıllarındaki seçimlerde AB üye devletlerinde gerçekleştirilen seçimlerde aşırı sağ partilerin bir yükselişi mevzu bahis. Bu durum da ister istemez Haziran ayında gerçekleştirilecek AP seçimlerinde bu yükseliş trendinin devamını mı göreceğiz sorusunu sormamıza neden oluyor.

Bu partilerin Avrupa'da yükselişe geçmesine neden olan özellikle Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan yapısal ve algılanan faktörler bulunmaktadır. Bu dönem içinde yani 1990'lı yıllar itibariyle AB üye devletleri arasında milliyetçiliğin ve aşırı sağ partilerin yükselişe geçmesine neden olan faktörlerden yapısal faktörleri küreselleşmenin toplum içinde 1980'lerden itibaren uygulanan neoliberal politikaların ekonomik açıdan kaybedenler yaratması, Batı Avrupa'ya gerçekleşen kitlesel göç, AB derinleşmesi ile üye devletlerinin ulusal egemenliğin ulusüstü bir güç olan AB'ye devri, sosyal refah devleti modelinin sürdürülebilirliğinde yaşanan sıkıntılar ve komünizmin sona ermesi ile sol partilerin zayıflaması olarak sıralayabiliriz. Aşırı sağın yükselmesine sebep olan faktörler ise o dönemdeki suç oranlarındaki artış ve bunun göç ile bağlantı kurulması ve göçmenlerin yaşadıkları topluma entegrasyonu konusundaki sıkıntıları sayabiliriz.

Günümüzde bu sebeplerden bazıları halen bu yükselişe sebep olan faktörler olarak yerini korurken bunlara yenileri de eklenmiş bulunmaktadır. Özellikle algılanan faktörler ve yapısal faktörler arasında sayılan daha önce “kültürel tehdit” daha sonra Avrupa refah devleti üzerinde bir yük ve “ekonomik tehdit” olarak görülen göçmenler 11 Eylül 2001 El-Kaide terör saldırıları sonrasında terör ile ilişkilendirilerek “terör tehditi” olarak yüksek politika konuları içine dahil edilmiş ve göç güvenikleştirilmiştir. Özellikle Müslüman göçmenlerle ilgili bu algının DEAŞ saldırılarının Avrupa şehirlerinde gerçekleşmesi ile ciddi bir güvenlik sorunu olarak değerlendirilmeye başlandığını ve bunun da yabancı düşmanlığını ve İslamofobiyi, dolayısıyla aşırı sağ partilerin AB üye devletlerinde güçlendiğine tanıklık etmekteyiz.

Küreselleşme karşıtlığı, daha derin bir AB entegrasyonuna karşı olmaları, liberal ekonomik politikaların rekabet üzerinde yarattığı baskı ile neo-merkantalist koruyucu ekonomik politikaları desteklemeleri, benzer korumacı politikaları sınır güvenliği ve sınır geçişleri konusunda da talep etmeleri, göç karşıtı, yabancı düşmanı ve İslamofobik görüşte olmaları bu partilerin ortak özellikleri. Bu partilerin bazılarının bir başka ortak özelliği de Rusya ile yakın ilişkilerinin bulunması. Bunlardan bazılarının Fransa'nın aşırı sağ partisi Front National'dan finansal destek aldığı da bilinen gerçeklerden.

İki yılını geride bırakan Ukrayna Savaşı'nın etkileri özellikle enerji krizi, maliyetlerin artması neticesinde ortaya çıkan ekonomik sorunlar ve Ukrayna'dan göç aşırı sağ partilerin oylarının artmasına neden oluyor. Son aylarda Avrupalı çiftçilerin protestolarında ana konularından birisi Ukrayna Savaşı sonrasında AB tarafından Ukrayna tahıllarına verilen ayrıcalık ve bu durumun Avrupalı çiftçilerin rekabeti üzerindeki olumsuz etkisi idi. Bir diğer konu ise Latin Amerika ülkeleri ile belli ürünlerde yapılacak serbest ticaret anlaşmasının MERCOSUR ve AB arasında yapılacak olması yine bu sektördeki rekabet konusundaki olası olumsuz etkileri nedeni ile AB içinde belli sektörlerin ekonomik milliyetçiliği korumacı politikaları tercih ettiğini ve bu görüşlerin AB'deki aşırı sağ partilerin yükselişine sebep verecek potansiyeli olduğunu hatırlatmak isterim. Çiftçilerin protestoları sonrasında Fransa yönetimi AB ve MERCOSUR arasında yapılacak serbest ticaret anlaşmasını desteklemeyeceğini ve Avrupa Komisyonu'ndan bu ticari görüşmelerin sonlandırılması gerektiğini açıkladı. Böylece liberal ekonomik

politikalarının gerekliliği olan serbest ticaretten geri adım atılması protestoların durdurması açısından ve çiftçilerin oylarının ekonomik korumacı politikaları tercih eden aşırı sağ partilere gitmesini önlemek adına atılan bir adım. Polonya'da da yönetim Ukrayna tahıllarının serbestçe Avrupa'ya girişini sağlayan ve Polonyalı çiftçiler ve pek çok Avrupalı çiftçilerin artan maliyetler ve ucuz Ukrayna tahılı yüzünden rekabet etmesini zorlaştıran süreç ile ilgili Ukrayna'dan tahıl ithalatına ulusal yasağı genişletme ve Avrupa Yeşil Mutabakatı'nı uygulamama vaatlerinin masada olduğunu söylemişti. Bu örnekler merkez partilerin son dönemde ortaya çıkan Avrupa vatandaşlarının bu memnuniyetsizlikleri neticesinde onların aşırı sağ partilere yönelmesini önlemek adına almaya çalıştığı somut adımlardır.

Aşırı sağ partilerin oylarının artmasına neden olan en önemli meselelerden biri de göç. Dünyada savaş ve çatışmaların sayısı arttıkça ve mevcut savaşlar süregeldike AB'nin artan göç dalgalarına maruz kalmaya devam edecek gibi görünüyor. Göçmen sayısının artması demek göç karşıtı aşırı sağ partilerin oylarının artması demek. Türkiye ile 18 Mart 2016'da imzalanan Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyaloğu benzeri bir süreci hem Mısır hem de Tunus ile işleterek düzensiz göçün önüne geçmeyi çalışmaları da bu amaçla atılan somut adımlar olarak okumak gerek.

Bu somut adımlar dışında AB aşırı sağ partilerin yükselişinin önüne ekonomik politikalarında yapacağı değişikliklerle geçebilir. Mevcut neo—liberal ekonomik politikalar ve AB entegrasyonunun derinleşmesi ile ulusal egemenliğin devri ekonomik tıkanma dönemlerinde küreselleşme karşıtı ekonomik korumacı aşırı sağ partileri güçlendiriyor. Ekonomik sorunların olduğu ve ekonomik krizlerin toplumda etkisinin daha fazla hissedildiği dönemlerde Keynesiyen ekonomik politikalarla yani ihtiyaç duyulduğunda devletin ekonomik politikalara müdahale etmesini mümkün kılan politikalara bırakması bu süreçte popülizmin ve aşırı sağ partilerin yükselişinin hızını daha etkili bir şekilde kesebilir.

Almanya'da yapılan kamuoyu yoklamaları, aşırı sağ grupları temsil eden Almanya

için Alternatif (AfD - *Alternative für Deutschland*) partisinin, en büyük ikinci parti haline geldiğini göstermektedir. 2013 yılında kurulduğunda marjinal bir parti olan AfD'nin Avrupa Parlamentosu (AP) seçimleri için yapılan anketlerde yüzde 22-23 civarında oy potansiyeline sahip olduğunun ortaya çıkması, hem Almanya'daki hem de AP'daki siyasi dengeleri etkileme potansiyeline sahiptir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden şekillenen Almanya siyaseti, temelde merkez sağ ve merkez sol eksenine oturmuştur.

Prof. Dr. Birgül Demirtaş
Türk-Alman Üniversitesi

İki büyük parti -Hıristiyan Demokrat Parti (CDU), Hıristiyan Sosyal Birlik (CSU)- ve Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD), farklı koalisyonlar kurarak onlarca yıldır ülkeyi yönetmektedir. 1949'dan bu yana ilk kez Almanya'da bir aşırı sağ parti, bu derece büyük bir desteğe sahip hale gelmiştir. Bazı küçük kentlerde belediye başkanlık koltuğuna da AfD'li siyasetçiler oturmaya başlamış, hem yerel parlamentolara da hem de federal parlamento Bundestag'a temsilci göndererek etkilerini hissettirmeye başlamışlardır. Almanya gibi zor bir tarihi geçmişe sahip olan ve merkez siyasetin güçlü temellere oturduğu bir ülkede bile, göçmenlere karşı düşmanca politikalar izlenmesini savunan ve Nazi döneminde işlenen suçların önemini gözden düşürmeye çalışan bir siyasi akımın, bu derece güçlenmesi dikkat çekicidir. Correctiv ajansının ortaya çıkardığı, Kasım 2023'te Potsdam'da yapılan ve göçmenlerin toplu olarak sınırışı edilmelerinin tartışıldığı toplantıda AfD yetkilerinin de bulunduğu ortaya çıkması, durumun vehametini

ortaya koymaktadır.

Almanya'da aşırı sağ akımların bu derece güçlenmesinin başlıca nedenleri şu şekilde açıklanabilir:

Öncelikle yükselişin temel nedeni, 2015-2016 yılları arasında Almanya'ya gelen 1,2 milyon mültecidir. Suriye iç savaşı nedeniyle ülkelerinden kaçmak zorunda kalan insanların, Avrupa'da en fazla sayıda geldikleri ülke Almanya olmuştur. Ülkedeki yabancı sayısının kısa zamanda bu kadar artması, durumun kontrolden çıkacağı izlenimi yaratmıştır. AfD, Alman halkının bu korkusunu kullanarak mülteci meselesini güvenleştirmiştir.

İkinci neden olarak, Rusya-Ukrayna savaşıyla birlikte ortaya çıkan küresel güvenlik sorunlarını gösterebiliriz. Putin rejiminin başlattığı savaş, Avrupa'da 1945'ten bu yana ilk kez "savaş" tehlikesini yeniden ortaya çıkarmıştır. Enerji güvenliğiyle ilgili ortaya çıkan sorunlar ve ekonomik güvenlik kaygılarının artması da AfD'yi güçlendiren unsurlardan biri olmuştur.

Üçüncü neden olarak güvenlik sorunlarına paralel olarak ekonomik sorunların son yıllarda artmasını ifade edebiliriz. Normal şartlar altında yüzde 1-2 civarında yıllık enflasyon yaşayan Almanya'da 2022'de enflasyonun yaklaşık yüzde 8'e çıkması halkın satın alma gücünü düşürmüştü ve seçmen kitlesinde hoşnutsuzluğa yol açmıştır.

Dördüncü olarak da bir yandan Brexit, bir yandan ekonomik sorunlar, bir yandan da jeopolitik sorunlar nedeniyle AB'nin cazibesinin azalması, Avrupa değerlerine şüpheyle yaklaşan partilerin oy oranlarını ciddi şekilde arttırmıştır. AfD'nin de ilk ortaya çıkışı Avro kriziyle olmuştur. Avrupa Birliği'nin temel aldığı tüm değerleri sorgulayarak oy oranlarını yükseltmeyi başarmıştır.

AfD, Alman siyaseti için çok ciddi bir meydan okuma anlamına geliyor. CDU/CSU-

SPD arasındaki merkez siyasetteki dengeler, bir aşırı sağ parti tarafından tehdit edilmektedir. Burada önemli bir soru, eğer Almanya'da 9 Haziran'da yapılacak AP seçimlerinde ve 2025'te yapılacak parlamento seçimlerinde AfD ikinci parti olursa diğer partiler, AfD'yle diyaloga geçecek mi, yoksa onu dışlamaya devam mı edecekler? Almanya'da hükümetteki üç partili koalisyon, bir yandan yasal olarak ülkeye gelmiş yabancıların vatandaş olması süresini kısaltırken, öte yandan yasadışı göçmenleri daha hızlı bir şekilde ülkeden göndermek için yasa teklifi hazırlayarak seçmen kitlesinin hoşnutsuzluğunu yönetmeye çalışmaktadır. Alman tarihinde ilk kez bir aşırı sağ partinin bu kadar güçlenmesi, merkezdeki siyasi partiler için ciddi bir meydan okumadır. Merkez partilerin, önümüzdeki süreçte seçmenlerini ne derece ikna edebilecekleri bir yandan AfD'nin kaderini belirleyecek, öte yandan Alman siyasetinin nasıl evrileceğini tayin edecektir.

Doç. Dr. Ebru Turhan
Türk-Alman Üniversitesi Öğretim Üyesi
Institut für Europäische Politik (Berlin) Kıdemli Araştırmacısı

Avrupa'da aşırı sağa karşı son kale olarak tanımlanan ve Avrupa Birliği'nin en büyük gücü olan Almanya da aşırı sağa son yıllarda teslim oldu. Eylül 2021'de gerçekleşen son genel seçimlerde yaklaşık yüzde 10 oy alan Almanya'nın aşırı sağ ve anti-sistem partisi *Alternative für Deutschland* (Almanya İçin Alternatif

Partisi) AfD'nin oy oranı son anketlerde yüzde 20'yi buldu. AfD böylelikle Almanya'da Hristiyan Demokratlar'dan (yüzde 30) sonra ikinci büyük parti konumuna gelirken, halihazırda şansölye görevini yürüten Olaf Scholz'un partisi SPD, 2021 seçimlerine göre yaklaşık yüzde 10 kan kaybederek üçüncülüğe geriledi. AfD'nin yanı sıra, Sol Parti'den ayrılan bazı milletvekillerininin 2024 yılında kurduğu ve "tutucu-sol" olarak tanımlanan *Bündnis Sahra Wagenknecht* (Sahra Wagenknecht İttifakı) partisi de gerek göç gerekse AB karşıtlığı üzerinden Almanya'nın siyasi sahnesinde sistem karşıtı bir parti olarak yakın gelecekte önemli bir rol oynamaya aday gözüküyor. Bu bağlamda yakın zamanda Almanya'da geleneksel olarak aşırı sağ partilerin savunduğu politikaların aşırı sol bir parti tarafından da izlenecek olmasının merkez partileri daha da zor bir konuma sokması ön görülüyor.

Aşırı sağ AfD'nin eski basın sözcüsü Christian Lüth, partinin yükselişini şu sözlerle açıklamakta: "Almanya ne kadar kötüleşirse, bu AfD için o kadar iyi." AfD gerçekten de Alman halkının Covid 19 pandemisi, Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesi, düzensiz göç dalgalarının yeniden artması gibi iç ve dış krizlerden oldukça korktuğu bir dönemde yükselişe geçti. Aşırı sağ parti, Alman halkının duygularını hedef alan söylemleri ile kriz döneminde çözüm politikaları önermemiş olmasına rağmen oldukça öne çıktı. Güncel anketlere göre AfD'nin göç ve iltica politikaları, destekleyicileri arasında en öncelikli konu olarak öne çıkıyor. Bu konuyu, enerji ve çevre politikaları takip ediyor. Bu bağlamda, Almanya Ekonomi ve İklim Koruma Bakanı ve Yeşiller Partisi üyesi Robert Habeck'in gerek tarım sektöründeki tasarruf planları, gerekse "Kalorifer Yasası" olarak da tanımlanan ve bina ısı sistemlerinin yüksek maliyetlerle yenilenmesini ön gören planları halkta önemli tepkilere neden oldu. AfD'nin yükselişinde bu nedenle gerek bölgesel ve küresel dinamikler gerekse "Trafik Işığı Koalisyonu" olarak da bilinen Sosyal Demokrat Parti-Yeşiller-Hür Demokratlar'dan oluşan koalisyon hükümetinin politikalarından duyulan hoşnutsuzluk büyük rol oynamakta. Benzer şekilde anketlere göre Şansölye Olaf Scholz'un politikalarından Alman halkının sadece yüzde 20'sinin memnun olması da AfD'nin destekçilerinin sayısının artmasına katkıda bulunuyor.

Almanya'da koalisyon hükümeti, kendi iç krizleri ve koalisyon partileri arasında yaşanan uyumsuzluklar nedeniyle aşırı sağın yükselişini durdurabilecek politikalar üretmekte son derece başarısız. Daha da önemlisi, uzun yıllardır kendisini merkez sağda konumlandıran ve şu anda en güçlü muhalefet partisi olan Hristiyan Demokrat CDU'nun Lideri Friedrich Merz her ne kadar resmiyette AfD ile bir iş birliğine gitmeyeceğini açıklasa da, CDU'da aşırı sağ tandanslı söylemlerin yükselmesi Almanya siyasetinde aşırı sağın giderek kuvvetlenmesine neden oluyor. CDU'nun Mayıs 2024'te oylamak istediği ve CDU'lu önde gelen eski milletvekillerinin oldukça eleştirdiği yeni parti programı taslağı, kimlik politikalarının daha çok uygulanacağı bir CDU'ya işaret ediyor. Örnek vermek gerekirse, Hristiyan Demokratların eski parti programlarında İslam'ın kayıtsız şartsız Almanya'ya ait olduğu vurgulanırken, yeni programda "bizim değerlerimizi paylaşan Müslümanlar, Almanya'ya aittir" ifadesi yer alıyor. Taslak program uzun süredir siyasetler tarafından gündeme getirilmeyen ve uzmanlar tarafından çağdışı bulunan, Alman kültürünün ve değerlerinin ülkede herşeyden önce gelmesini ifade eden "öncü kültür" (*Leitkultur*) kavramını vurguluyor. Benzer şekilde program, düzensiz göçe son verilmesini ve zorunlu göçün de sınırlandırılmasını ön görüyor.

1990'larda İtalya'da diğer Avrupa ülkelerinden daha fazla sayıda geleneksel parti çökmüştür. Soğuk Savaş boyunca Hristiyan Demokrasi ile Komünist Parti, oyların büyük çoğunluğu rahatlıkla kazabildilerse de sonraki yıllarda solda ve sağda oluşan geniş koalisyonlar sahne almıştır. Ancak yeni bir parti geleneği oluşmamakla beraber karizmatik lider etrafında toplanan koalisyonlar ve partilerin ömürleri nispeten kısa olmuştur.

Prof. Dr. Michelangelo Guida
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Berlusconi uzun bir süre orta sağ koalisyonu domine etmişti ve Faşist geleneğinden gelen Alleanza Nazionale'nin ılımlı siyasetine doğru geçişini desteklemişti. Aynı şekilde sadece kuzey bölgelerde oy alan ve ülke birliğine kasteden Lega Nord, ulusal bir parti olmaya ve ılımlı politika izlemeye yardımcı olmuştu. Ancak 2013'ten sonra yaşanan ve yasal sorunlar yaşayan Berlusconi'nin karizması azaldıkça ve Avrupa genelinde kimlik siyaseti rüzgârı estikçe bu partiler yeni liderlerle ve daha vurgulu bir söylemde yükseldiler. Alleanza Nazionale varisi sayabileceğimiz Başbakan Giorgie Meloni'nin partisi, ılımlı bir söylemi muhafaza ediyor ancak aile ve göç konusunda sertliğini korumaktadır. Meloni, İtalyan siyasetinde nadir görünen geniş toplumsal desteğine güvenerek Avrupa'da da bir oyun kurucu olmayı hedeflemektedir ancak bu destek sadece aşırılıklardan kaçınarak varabilecek bir hedeftir. Koalisyon ortağı olsa da Lega Nord lideri Matteo Salvini, daha aşırı bir söylemle Meloni'den oy koparmaya çalışmaktadır. Bu söylemin bir örneği, Ramazan Bayramı kutlamalarını yasaklama teklifi sunmasıdır. Bu söylemin göçmen karşıtı seçmenler arasında ne kadar başarılı olacağını kestirmek zor ama Meloni'nin söyleminin başarılı olacağını şimdiden söylemek mümkün. Son olarak 2009 yılında kurulan 5 Yıldız Hareketi aşırı sağ kategorisine girmese de popülist, göç karşıtı ve Avrupa şüpheciliği akımının önemli bir parçasıdır. 5 Yıldız geçmiş senelerde bir kimlik krizi yaşamışsa da şu anda hareket üçüncü ulusal parti olma yolunda emin adımlarla ilerlemekte.

Büyük siyasi geleneklerin yıkılışıyla beraber kimlik siyaseti yerine bir alternatif oluşturabilecek bir parti çıkmaması aşırı sağın yükselişinin elbette en önemli sebebidir. Buna hızlı yaşanan bir toplumu da eklememiz lazım. AB'de en yaşlı nüfusa sahip olan İtalya, 1960'lardaki ekonomik ve sosyal dinamizmini kaybetmiştir. İtalyan toplumunun, küreselleşmenin dayattığı sosyal ve ekonomik değişimler karşısında kendini tehdit altında hissettiğini söyleyebiliriz. Elbette bu değişimlerden en çarpıcı olanı nüfusun yapısını da önemli ölçüde değiştiren göçtür. Aynı zamanda, coğrafi konumu yüzünden 27 üye ülke arasında en çok düzensiz göç dalgalarına maruz kalan ülkelerden biri olan İtalya'da vatandaşların gözünde göç daha çok korkutucu görünmektedir.

İtalya'da merkez partilerin bir ideolojik çerçeveye ulaşmakta zorluk çektiğini görüyoruz. Bu manzara yakın bir zamanda değişmeyecektir. Aynı zamanda orta sol hareketler içerisinde daha fazla görünse de orta sağda da karizma vaat eden liderler etrafında hizipleşme devam ediyor. Böyle olunca partiler zayıflıyor veya bölünüyor. Hâlihazırda İtalyan Parlamentosunda da büyük sayılabilecek 7 parti, 1 ile 5 milletvekiline sahip olan 13 küçük parti ve 10 yerel partinin temsilcileri vardır. İlaveten Meloni hükümetin ekonomik performansı iyi görünmekte ve bir sonraki seçimde oyların %27'sini alabileceği öngörülmektedir.